

Hallituksen esitys Eduskunnalle kunnille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suoritettavista valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan täydennettäväksi kunnille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suoritettavista valtionosuuksista ja -avustuksista annettua lakia (560/1975) viittaamalla valtioneuvostolain (688/2001), jota ei muuten ole sovellettava pelastustoimen valtionosuuksiin. Valtioneuvostolain voimaan tullessa pelastustoimen valtionosuuksien menettelytapasäännökset tulivat kumotuksi ilman vastaavia uusia säännöksiä. Kunnille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suori-

tettavista valtionosuuksista ja -avustuksista annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 a §, jossa yksilöitäisiin pelastustoimen valtionosuuksien myöntämiseen liittyvät riittävän yksityiskohtaiset menettelysäännökset. Laissa olevaa muutoksenhakua koskevaa säännöstä ei ehdoteta muutettavaksi.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Kunnille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suoritettavista valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain perusteella kunnille suoritetaan valtionosuus aluehälytyskeskusten perustamiskustannuksiin ja aluehälytyskeskusten sekä muun palo- ja pelastustoimen hoidon kannalta tarpeellisista kalustohankinnoista aiheutuviin huomattaviin kustannuksiin. Kalustohankinnat tarkoittavat käytännössä pelastusautojen hankintaa. Edelleen valtionosuutta on voitu myöntää lain 1 § 3 momentin nojalla valtakunnallisen televerkon tai muun valtakunnallisen järjestelmän muodostamiseen. Tämän säännöksen perusteella myönnetään valtionosuutta parhaillaan perustettavana olevaan viranomaisradioverkkoon liittyviin kuntien hankintoihin. Valtion talousarviossa edellä mainittuihin valtionosuuksiin on vuonna 2001 ollut käytävissä 23 miljoonaa markkaa eli hieman yli 4 miljoonaa euroa. Valtion Häätäkeskuslaitoksen perustamisen johdosta häätäkeskustoiminta on häätäkeskuslain (157/2000) nojalla osittain jo

siirtynyt ja siirtyy kokonaisuudessaan vuoden 2005 loppuun mennessä kunnilta valtion ylläpidettäväksi lukuun ottamatta pääkaupunkiseudun kuntia eli Espoota, Helsinkiä, Kainiasta, Kirkkonummea, Siuntiota ja Vantaa. Valtionosuuksia myönnettiin alunperin, vuonna 1976 voimaan tulleen, kunnille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suoritettavista valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain nojalla menoperusteisesti aluehälytyskeskusten käyttö- ja perustamiskustannuksiin sekä palo- ja pelastustoimen käyttökustannuksiin kuntien taloudellisen kantokyvyn mukaan. Vuonna 1989 voimaan tulleen valtionosuusuudistuksen myötä käyttökustannusten valtionosuus liitettiin osaksi kuntien yleistä asukasluokerusteista valtionosuutta. Lain perusteella valtionosuutta myönnettiin kantokykyluokituksen mukaan määräytyvän prosentin mukaisesti aluehälytyskeskusten perustamiskustannuksiin edelleen ja aluehälytyskeskusten ja kunnan muun palo- ja pelastustoimen hoidon kannalta tarpeellisen kaluston hankinnasta aiheutuviin huomattaviin kustannuksiin. Vuoden 1996 alussa kantokykyluokitukseen perustuvasta järjestelmästä

luovuttiin ja valtionosuusprosentti on määrätynyt siitä lähtien asukasta kohden lasketun tasatun laskennallisen verotulon perusteella. Valtionosuutta myönnettiin aikaisempiin käyttötarkoituksiin. Vuonna 1998 valtionosuuden piiriin tulivat valtakunnallisiin televerkkoihin tai muihin järjestelmiin liittyvät hankinnat.

Kunnille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suoritettavista valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain 4 §:n mukaan valtionapuviranomaisen eli lääninhallituksen päätökseen voi hakea oikaisua. Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen voi hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Muita menettelyä koskevia säännöksiä laissa ei ole. Valtionapuviranomaiset ovat muutoin noudattaneet menettelyissään valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi annettua valtioneuvoston päätöstä (490/1965) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen sen jälkeen kun laki kuntien ja kuntainliittojen valtionosuuksista ja -avustuksista (35/1973) kumottiin. Valtionavustuslailla kumottiin edellä mainittu valtioneuvoston päätös

Ottaen huomioon perustuslain hyvälle hallinnolle asettamat vaatimukset, ehdotetaan kuntien valtionosuuteen sovellettavaksi valtionavustuslaissa olevia menettelyä koskevia säännöksiä. Valtionosuuteen soveltuvia säännöksiä on valtionavustuslain 9 ja 10 §:ssä, 11 §:n 1,2 ja 4 momentissa, 12 §:n 1, 2 ja 4 momentissa, 13:n § 1 – 3 momentissa, 14 – 21 §:ssä, 23 §:n 1 momentissa ja 24 – 28 §:ssä sekä 30 §:ssä.

Valtionosuuteen sovellettavaksi ehdotetaan myöntämistä ja maksamista koskevia säännöksiä: valtionosuuden hakeminen, hakijan selvittämisvelvollisuus, valtionapuviranomaisen päätöksen sisältö ja valtionosuuden maksaminen. Valtionavustuslain 9 §:n nojalla valtionosuutta haetaan kirjallisesti ja viranomaisen tulee tiedottaa hakemiseen liittyvistä asioista, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta. Valtionavustuslain 10 §:n nojalla valtionosuuden hakijan tulee antaa viranomaiselle oikeat ja riittävät tiedot hakemuksen ratkaisemiseksi. Tässä yhteydessä on annettava tiedot valtionosuuden käyttötarkoituksesta. Valtionosuuspäätöksen muotoa ja vähimmäissisältöä koskisivat valtionavustuslain

11 §:n 1, 2 ja 4 momentit. Säännöksen mukaan viranomaisen tekee kirjallisen päätöksen, jossa tulee olla ainakin saaja, valtionosuuden käyttötarkoitus sekä valtionosuuden määrä tai laskentaperuste. Valtionosuuspäätöksestä tulee lisäksi laissa säädetyin edellytyksin käydä esille hankkeen hyväksyttävät kustannukset, valtionosuuden enimmäismäärä kokonaiskustannuksista, valtionosuuden saajan tulojen vaikutus valtionosuuden määrään ja käyttöön, käyttöaika ja muut ehdot, saajan selvitysvelvollisuus valtionosuuden käyttämisestä ja selvityksen ajankohta sekä muut valtionosuuden myöntämisen, maksamisen ja käytön valvonnan perusteet. Valtionavustuslain 12 § 1 momentin nojalla maksu tapahtuu yhdessä tai useammassa erässä kustannusten ajoittumisen perusteella. Valtionapuviranomainen voi kuitenkin päättää valtionosuuden maksamisesta toteutuneiden kustannusten perusteella. Lain 12 §:n 2 momentti mahdollistaa ennakoiden maksamisen ja 12 § 4 momentin nojalla saajan on annettava valtionosuuden maksamisen suorittamista varten tietoja.

Edelleen sovellettavaksi ehdotetaan valtionavustuslain säännöksiä, jotka kuntien pelastustoimen valtionosuuksien kohdalla koskisivat valtionosuuden käyttöä ja valtionosuuden saajan velvoitteita sekä niiden perusteita. Valtionavustuslain 13 §:n nojalla valtionosuutta saadaan käyttää vain valtionosuuspäätöksen mukaiseen tarkoitukseen ja saajan on noudatettava valtionosuuspäätöksessä asetettuja ehtoja ja rajoituksia. Edelleen säädetään omaisuuden käyttötarkoituksesta, luovutusrajoituksista ja käyttöajasta. Valtionavustuslain 14 §:n nojalla valtionosuuden saajan tulee antaa viranomaiselle tietoja valtionosuuspäätöksen ehtojen noudattamisen valvomiseksi ja valtionosuuden käyttöön vaikuttavista asioista. Valtionapuviranomaisen on huolehdittava valtionosuuden käytön valvonnasta valtionavustuslain 15 §:n nojalla. Valtionavustuslain 16 §:ssä säädetään viranomaisen tarkastusoikeudesta. Lisäksi valtionapuviranomainen voi valtuuttaa toisen viranomaisen tai laissa säädetyin pätevyyden omaavan tilintarkastajan suorittamaan tarkastuksia. Edelleen apuna voidaan käyttää asiantuntijoita. Tilintarkastajat ja asiantuntijat ovat rikosoikeudellisen virkavastuun piirissä. Tar-

kastusta suoritettaessa on valtionosuuden saajalla tiedonantovelvollisuus ja muutoinkin velvollisuus avustaa tarkastuksessa valtionavustuslain 17 §:n nojalla. Pykälässä säädetään myös tarkastuksen suorittamistavasta. Valtionavustuslain 18 §:n nojalla valtionapuviranomaisella on oikeus saada muilta viranomaisilta virka-apua valvonta- ja tarkastustehtävien suorittamiseen. Valtionavustuslain 19 §:ssä säädetään maksatuksen keskeytyksestä, jota voidaan pitää väliaikaisena turvaamistoimenpiteenä. Maksatuksen keskeytys tulisi kysymykseen, jos valtionosuuden saaja ei anna oikeita ja riittäviä tietoja valtionosuuden maksamiseksi, käyttää valtionosuutta muuhun kuin päätöksessä mainittuun tarkoitukseen, ei noudata päätöksen ehtoja tai valtionavustuslain 14 §:ssä säädettyä tiedonantovelvollisuutta. Edelleen maksaminen voidaan keskeyttää, jos myöntöperusteet ovat olennaisesti muuttuneet tai Euroopan yhteisön lainsäädäntö sitä edellyttää.

Valtionavustuslaissa säädetään valtionavustuksen palauttamisesta ja takaisinperinnästä. Tietyissä tilanteissa valtionosuuden saajalla olisi palautusvelvollisuus ja valtionapuviranomaisella takaisinperintävelvollisuus. Valtionavustuslain 20 §:n nojalla valtionosuuden saajan tulee palauttaa virheellisesti, liikaa tai ilmeisen perusteettomasti saatu valtionosuus. Palautusvelvollisuus on myös silloin, jos valtionosuutta ei voida käyttää valtionosuuspäätöksessä mainitulla tavalla. Määrältään vähäiset valtionosuudet voidaan jättää palauttamatta. Valtionapuviranomaisen takaisinperintävelvollisuudesta säädetään valtionavustuslain 21 §:ssä. Säännös koskee tilanteita, joissa valtionosuuden saaja on laiminlyönyt valtionavustuslain 20 §:n mukaisen palautusvelvollisuutensa, käyttänyt valtionosuutta olennaisesti muihin kuin valtionosuuspäätöksen tarkoituksiin sekä antanut vääriä tai harhaanjohtavia tietoja tai salannut tietoja ja tämä on vaikuttanut valtionosuuspäätökseen. Säännös koskee myös edellä mainittuihin tilanteisiin verrattavia tilanteita, jolloin on olennaisesti rikottu säännöksiä tai asetettuja ehtoja. Valtionavustuslain 23 § 1 momentin mukaan on valtionosuutta vastaava suhteellinen osa omaisuuden arvosta palautettava.

Ehdotettu lakiviittaus sisältää myös valtionavustuslain korkosäännökset. Valtionavustuslain 24 §:n nojalla valtionosuuden saajan on maksettava palautettavalle tai takaisin perittäväälle määrälle korkoa korkolain (633/1982) 3 § 2 momentin mukaan lisätynä kolmella prosenttiyksiköllä. Takaisinmaksulle asetetun eräpäivän jälkeen viivästyskorkoa takaisin perittäväälle määrälle maksetaan valtionavustuslain 25 §:n nojalla korkolain 4 § 3 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan. Valtionavustuslain 26 §:n nojalla valtionapuviranomainen voi kohtuullistaa takaisinperittävää määrää korkoineen tietyissä valtionavustuslaissa määritellyissä tilanteissa. Kyseeseen tulevat tilanteet liittyvät saajan taloudellisiin olosuhteisiin, omaisuuden laatuun tai muihin olosuhteiden muutoksiin. Eri tyisen painavasta syystä voidaan luopua takaisinperinnästä kokonaan.

Jos valtionosuus on myönnetty yhteisesti useammalle saajalle, on heillä valtionavustuslain 27 §:n nojalla yhteisvastuu valtionosuuden takaisin maksamisesta. Takaisinperintä on suoritettava valtionavustuslain 28 §:ssä säädettyssä kahden tai 10 vuoden määräajassa. Valtionavustuslain 30 § mahdollistaa palautettavien tai takaisinperittävien määrien kuittauksen muusta saman viranomaisen myöntämästä valtionosuudesta.

2. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole organisaatio eikä välittömiä taloudellisia vaikutuksia, koska valtionosuutta voidaan myöntää valtion talousarvion rajoissa ja laissa säädettyihin tarkoituksiin. Valtionapuviranomaisen saamien hakemusten määrään ei menettelysääntöjen tarkistamisella ole vaikutusta.

3. Riippuvuus muusta lainsäädännöstä

Ehdotettu ratkaisu on tarkoitettu väliaikaiseksi siten, että pelastustoimen alueiden muodostamisesta annetun lain johdosta pelastustoimilakia (561/1999) ja muita siihen liittyviä lakeja tarkistetaan järjestelmän muuttamisen johdosta. Tässä yhteydessä valtionosuuslaki tulee uudelleen tarkasteluun.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä sisäasiainministeriössä. Esityksestä on pyydetty lausunto valtiovarainministeriöltä, Suomen Kuntaliitolta ja lääninhallituksilta. Annetuissa lausunnoissa ei ole ollut huomautettavaa esityksen johdosta.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan niin pian kuin se on hyväksytty.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki**kunnille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suoritettavista valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 4 päivänä heinäkuuta 1975 kunnille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suoritettavista valtionosuuksista ja -avustuksista annettuun lakiin (560/1975) uusi 3a § seuraavasti:

3a §

Kunnille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suoritettavista valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain nojalla myönnettävään valtionosuuteen sovelletaan mitä valtionavustuslain (688/2001) 9 ja 10 §:ssä, 11 §:n 1, 2 ja 4 momentissa, 12 §:n 1, 2 ja 4 momentissa, 13 §:n 1—3 momentissa, 14—21 §:ssä, 23 §:n 1 momentissa, 24—28 §:ssä ja 30 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2001.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 13 päivänä joulukuuta 2001

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Alue- ja kuntaministeri *Martti Korhonen*